

RUMELİ KAZASKERİ KEVAKİBİZÂDE VELİYÜDDİN EFENDİ VE MÜLÂZEMET RÛZNÂMÇESİ*

Tacettin DEMİREL**
Saim SAVAŞ***

ÖZ

Mülâzemet, Osmanlı ilmiye müessesesinin bürokratik yapılarından biridir ve ilmiye mesleğine giriş açısından belirgin bir role sahiptir. Osmanlı Devleti'nde bir kişi ilmiye müessesesinde görev almak istediğinde önce Hâşiye-i Tecrid adındaki yirmili medreselerde öğrenim görmeye başlar sırasıyla Otuzlu, Kırklı medreseleri tamamladıktan sonra Sahn veya Süleymaniye medreselerinden birine dahil olurdu. Söz konusu medreselerden birini tamalayan talebe, Rumeli kazaskeri'nin kayda geçtiği rûznâmçe adlı deftere adını yazdırır, kadı ve müderris olmak için sıraya girerdi. Bu sebepten mülâzemet, bir Osmanlı talebesinin ilmiye müessesesinde yer alması açısından en temel süreci işaret etmektedir. Makaleye konu olan Rumeli kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin kayda geçtiği mülâzemet rûznâmçesi de bu tür defterlerden biridir. Kevakibizâde, bahsi geçen rûznâmçeyi on beş ay süren Rumeli kazaskerliği görevi sırasında kaleme almıştır.

İş bu çalışmada amaç; Osmanlı ilmiye müessesesinde görev almış önemli ulema ailesinden olan Rumeli kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'yi tanıtmak, onun talebeliğinden başlayarak Rumeli kazaskeri olana değin geçen sürede hayatı ve ilmiye kariyeri hakkında genel bir bilgi sunmak ve Rumeli kazaskerliği döneminde kaydettiği mülâzemet rûznâmçe kaydını transkribe ederek mülâzemet sistemi çalışmaları adına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazasker, Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, Mülâzemet, Mülâzım, Rûznâmçe.

RUMELİ KAZASKERİ KEVAKİBİZÂDE VELİYÜDDİN EFENDİ AND HIS MÜLÂZEMET RÛZNÂMÇE

ABSTRACT

Mülâzemet is one of the bureaucratic structures of the Ottoman ilmiyye institution and holds a significant role in gaining entry into the ilmiyye profession. In the Ottoman Empire, an individual wishing to serve in the ilmiyye institution would begin their education in the "twenties" madrasas studying Hâşiye-i Tecrid. After completing the "thirties" and "forties" madrasas, they would proceed to either the Sahn or Süleymaniye madrasas. Upon graduating from one of these institutions, the student would have their name recorded in a ledger called rûznâmçe, maintained by the Rumeli kazasker and would join the queue to become a judge or professor. For this reason, mülâzemet marks a fundamental process for an Ottoman student aspiring to join the ilmiyye institution. The mülâzemet rûznâmçe of Rumeli kazasker Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, which is the subject of this study, is one such ledger. Kevakibizâde compiled this rûznâmçe during his fifteen-month tenure as the Rumeli kazasker.

The aim of this study is to introduce Rumeli kazasker Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, a member of a significant ulema family within the Ottoman ilmiyye institution, to provide an overview of his life and scholarly career from his student years to his tenure as Rumeli kazasker, and to transcribe the mülâzemet rûznâmçe he recorded during his Rumeli kazasker years into the modern alphabet, thereby contributing to studies on the mülâzemet system.

Key Words: Kazasker, Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, Mülâzemet, Mülâzım, Rûznâmçe.

Gönderilme Tarihi: 14.01.2025

Kabul Tarihi: 25.03.2025

* Bu çalışma Uşak Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Saim Savaş danışmanlığında yürütülen Doktora Tezinden Türetilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 100/2000 YÖK Bursiyeri. Eposta: tacettin.demi-rel45@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8740-7935>

*** Prof. Dr., Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Uşak, Türkiye. Eposta: saim.savas@usak.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1533-2177>

Giriş: Literatür Eleştirisi ve Değerlendirme

Dil kökeni bakımından *lüzum* mastarından meydana gelen mülâzemet, bir şey veya kimseye bağlılığı, bir işle iştigal olmayı ifade etmektedir. (Parlatır, 2011, s. 1173&İpşirli, 2001, s. 537) Mülâzemet Osmanlı Devleti'nde iki farklı süreci işaret etmektedir. Birincisi, görevde bulunan âlimlerin görev süresini bitirmesinden sonra yeni bir göreve atanıncaya kadar beklediği dinlenme sürecini, ikincisi ise medreseden yeni mezun olan talebenin kadı veya müderris olabilmesi için deftere ismini yazdırıp tayin olana kadar beklemesi lazım gelen süreci ifade etmektedir. (Beyazıt, 2009, s. 425) Ayrıca mülâzemet, ilmiye teşkilatı açısından staj görme manasını da taşımaktadır.¹

Bir Osmanlı talebesi Hâşiye-i tecrid medreselerinden birinde eğitim görmeye başlar, sırasıyla Hâriç ve Dâhil medreselerindeki dersleri tamamlar ve sonra Sahn ve Süleymaniye medreselerine devam ederdi. Bu medreseleri tamamlayan talebeye müderris olabilmesi adına icazet verilirdi. İcazeti alan talebe müderris ve kadı olarak atanıncaya değin sırasını beklerdi. Anadolu'da hizmet etmek isteyen Anadolu kazaskerinin, Rumeli'de hizmet etmek isteyen Rumeli kazaskerinin tuttuğu *matlab* adı verilen rûznâmçeye² ismini yazdırırdı. (Uzunçarşılı, 2014, s. 55) Özetle mülâzemet, bir talebenin Sahn ve Süleymaniye medreselerinden birinden mezun olup Osmanlı ilmiye teşkilatında kadı ve müderris olarak görevlendirileceği ana değin geçirdiği süreçtir.³

Sistemsel olarak 15. yüzyılın sonlarında doğduğu varsayılan mülâzemet⁴, 16. yüzyılın ilk yarısında Ebussuud Efendi'nin Rumeli kazaskerliği zamanında yapılan bir düzenleme ile klasik

¹Medreseden mezun olmuş bir talebe göreve başlamadan önce staj dönemi geçirirdi. Bkz. Cahid Baltacı, *XV-XVI. Yüzyılda Osmanlı Medreseleri*, C. I, İFAV yayınları, İstanbul, 2005, s. 116, Mehmet İpşirli, "Mülâzemet", *TDVİA*, C. 31, 2001, s. 537. Aynı zamanda mülâzemet maaşsız olarak tecrübe kazanma sürecini de ifade etmektedir. Bkz. Serkan Erdoğan, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Hakkâri Doğumlu Memurlar", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIV, S. 1, 2021, s. 128.

²Etimolojik olarak gün anlamına gelen *rûz* ve mektup anlamına gelen *nâme* kelimelerin birleşimiyle ortaya çıkan *rûznâme* küçültme ekiyle *rûznâmçe*'ye dönüşmüştür ve Osmanlı Devleti'nde günlük tutulan kayıt anlamını taşımaktadır. Bkz. İsmail Parlatır *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yargı Yayınevi, Ankara, 2011, s.1422-1423. Kazaskerlerin kaydettikleri defterler de bu türden kayıtlardır. Kaydedilen bu defterler gerek mesleğe giren talebelerin gerekse kadılık ve müderrislik görevine atanan şahısların isimlerinin bulunduğu kayıtlardır. Detaylı bilgi için bkz. Yasemin Beyazıt, "Kazasker Rûznâmçelerinde Tipoloji ve Yeterlik", *Prof. Dr. Özer Ergenç'e Armağan*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, Editör: Ümit Ekin, İstanbul, 2013, s. 97-112. Rûznâmçe hakkında genel bilgi için ayrıca bakınız; Erhan Afyoncu, "Rûznâmçe", *TDVİA*, C. 35, 2008, s. 276-278.

³Mülâzım olan bir kişi aynı zamanda Osmanlı ilmiye mesleğine adını atmış sayılırdı. Çünkü Osmanlı ilmiye mesleğinde görev almanın en temel koşulu mülâzım olmaktı. Bkz. Yasemin Beyazıt, *Kadıasker Mülâzım Rûznâmçelerinden Bostanzâde Mehmed Efendi Defteri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s. 5. Mevleviyet derecesine ulaşmış her âlim, yetiştirdiği talebesinin ismini mülâzım olarak kazasker rûznâmçesine yazdırırdı. Bkz. Yasemin Beyazıt, *Osmanlı İlimiye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 28-30.

⁴Sistemsel açıdan mülâzemetin ne zaman uygulamaya konulduğu net olmamakla birlikte bunun 15. yüzyılın sonlarında olabileceği fikri hâkimdir. Yasemin Beyazıt'ın, Mehmet İpşirli'nin ve Ercan Alan'ın yaptıkları çalışmalar bu konuyu aydınlatmaktadır. Beyazıt, eserinde Fatih Kanunâmesinde ilmiye teşkilatının meratibini ve hareketini anlatırken *yeni mülâzımlar*'dan bahsedildiğini anlatır. Bkz. Beyazıt, *İlmiye Mesleğinde İstihdam*, s. 34, Benzer Şekilde Mehmet İpşirli, sistem in II. Mehmed döneminin sonlarında meydana geldiğini işaret etmektedir. Bkz. Mehmet İpşirli, "Osmanlı İlimiye Mesleği Hakkında Gözlemler (XVI. XVII. Asırlar)", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, VII-VIII, s. 274-275, Son olarak Ercan Alan, Topkapı Sarayı Arşivindeki çalışmalarıyla konuya açıklık getirmiştir. Alan, ilk olarak Topkapı Sarayı Arşivinde II. Bayezid devrine ait H. 906-911 tarihli ilk mülâzemet kaydını ortaya çıkarmıştır. Bkz. Ercan Alan, "Yeni Bir Belgeye Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mülâzemet Sistemi", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C. 49, S. 49, 2017, s. 92-122, ancak daha sonra ortaya çıkardığından da eskiye tarihlenmiş bir kayıt daha bulmuştur. Dolayısıyla Alan, keşfettiği H. 890 yılına ait 9555 numaralı en erken tarihli mülâzemet defterini tanıtmıştır. Bkz. Ercan

şekline bürünmüş ve işlerlik kazanmıştır. Ayrıca yapılan düzenleme ile Rumeli kazaskerlerinden mülâzım olan talebeler için ayrı bir defter kaleme almaları istenmekle birlikte ulemanın vereceği mülâzımlar için belli kadrolar⁵ da tasarlanmıştır. (Atâî, 2017, s. 641-642)

Mülâzemet sistemi üzerine 15. yüzyıl sonu itibari ile 19. yüzyılın başlarını kapsayan birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmalardan bahsetmek gerekirse; mülâzemet üzerine çalışma yapan tarihçilerin başında Mehmet İpşirli gelmektedir. Bu alan özelinde İpşirli'nin, "Osmanlı Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları" adlı makalesi (İpşirli, 1983, s. 221-231) ile "Mülâzemet" (İpşirli, 2001, s. 536-537) maddesi bulunmaktadır. İpşirli'den sonra konuya ilişkin kayda değer katkılar Yasemin Beyazıt'a aittir. Mülâzemet sistemi adına Beyazıt'ın birçok çalışması bulunmaktadır. Bunlardan ilki "Osmanlı İlmiye Bürokrasisinde Şeyhülislamlığın Değişen Rolü ve Mülâzemet Sistemi (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)" adlı makalesi (Beyazıt, 2009, s. 423-442), ikincisi *Kadıasker Mülâzım Rûznâmçelerinden Bostanzâde Mehmed Efendi Defteri* isimli eseri (Beyazıt, 2020), üçüncüsü ise "Esaretten Mülâzemet Üsküplü Alaeddin" adlı makalesidir. (Beyazıt, 2020, s. 185-202) Konu üzerine Ercan Alan'ın da önemli katkıları bulunmaktadır. Alan'ın en erken tarihli mülâzemet kayıtlarını tanıttığı iki çalışması mevcuttur. Bunlardan ilki "Yeni Bir Belgeye Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mülâzemet Sistemi" adını taşıyan makalesi (Alan, 2017, s. 89-124), ikincisi *Erken Dönem Osmanlı İlmiye Teşkilatı Kaynakları XVI. Yüzyılda Ulema Defterleri* adlı çalışmadaki en erken tarihli mülâzemet defteri tanıtımıdır (Alan&Atçıl, 2018). Mülâzemet sistemi ile ilintili Yuriko Matsuo'nun "The Mülâzemet System in the İlmiye Organization in the Ottoman Empire (1520-1620) According to Candidate Registers" (Matsuo, 1996, s. 39-69), "The Mülâzemet System: Education and Recruitment of Ottoman Ulemâ in the 16th and 17th Centuries" (Matsuo, 2001) adlarını taşıyan makaleleri bulunmaktadır. Yine konu ile alakalı Tacettin Demirel'in üç adet çalışması mevcuttur. Bunlardan ilki *XVIII. Yüzyıl Başlarında İlmiye Düzenlemeleri ve Mülâzemet Sistemi* konulu yüksek lisans tezi (Demirel, 2019), ikincisi "18. Yüzyılın İlk Çeyreğine Ait Mülâzemet Rûznâmçe Kayıtlarına Göre Osmanlı İlmiye Mesleğine Dâhil Olan Mülâzımların Sosyal Tabanı" isimli çalışması (Demirel, 2021, s. 107-131), üçüncüsü Saim Savaş ile birlikte meydana getirdikleri "Rumeli Kazaskeri Sahhaf Şeyhzâde Es-Seyyid Mehmed Efendi'nin Kazaskerliği ve Mülâzemet Sistemindeki Değişimlerin Ruznâmçelerine Etkisi" adlı makaledir. (Demirel&Savaş, 2024, s. 88-114) Bunların dışında mülâzemet sistemi özelinde Zeynep Ayhün Özbek'in *1-2 Nolu Mülâzemet Defteri (Tahlil ve Değerlendirme)* (Özbek, 2006), Esra Evsen'in *Osmanlı İlmiye Teşkilatında Mülâzemet Sistemi (18. Yüzyıl Örneği)* (Evsen, 2009), Hacer Yetim'in *1217-1224 Tarihli Mülâzemet Defterleri ve Mülâzemet Sistemi* (Yetim, 2009), Ali Alan'ın *18. Yüzyıl İlim Hayatından bir Kesit: Sıdki Mustafa Efendinin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları*

Alan, Abdurrahman Atçıl, *Erken Dönem Osmanlı İlmiye Teşkilatı Kaynakları XVI. Yüzyılda Ulema Defterleri*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, s. 16.

⁵ Mülâzemet sistemi adına ilmiye mesleğine girişlerde rol üstlenen belli başlı mülâzemet kadroları bulunmaktadır. Bu kadrolardan kısaca bahsedecek olursak; müderris talebeleri iâdeden olarak müdlikten, kazaskerlerin tezkirecilik hizmetinde bulunan talebeler tezkirecilikten, şeyhülislamın fetva eminliğinde bulunan talebesi fetva eminliğinden, ulemanın bir görevden diğerine atanmalarında teşriften, bir âlimin vefatından sonra kalan bir kısım talebenin mesleğe girmesi mevâtadan, ulema çocuklarının önemli hizmetlerde yararlılık göstermeleri ile müstakilen ve yedi senede bir ilan edilen nöbet usulünden yani nevbetten mülâzım olurlardı. Kadrolar hakkında detaylı bilgi elde etmek için ayrıca bakınız; Mehmet İpşirli, "Osmanlı Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, İÜEF Basımevi, 1983, s. 223-224, Beyazıt, *İlmiye Mesleğinde İstihdam*, s. 49-75, Tacettin Demirel, *XVIII. Yüzyıl Başlarında İlmiye Düzenlemeleri ve Mülâzemet Sistemi*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 2019, s. 38-94.

(Aslan, 2015), Cihan Cengiz'in *XVII. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı İlimiye Kanunnameleri ve Mülâzemet Sistemi* (Cengiz, 2019) ve Yunus Kırmacı'nın *Şeyhülislam Feyzullah Efendi ve Mülâzemet Sistemi* (Kırmacı, 2020) adlı çalışmaları da mevcuttur.

Yukarıdaki söz konusu çalışmalardan anlaşılacağı üzere mülâzemet sistemi adına 15. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadarki geçen süreye dair birçok çalışmanın varlığı dikkati çekmektedir. Ek olarak şu ana kadar neşredilen mülâzemet sistemi adına Osmanlı ilmiye mesleğine adını atan talebelerin isimlerinin yer aldığı rûznâmçe kayıtlarının 1807-1808 tarihinde sonlandığı⁶ bilinmektedir. Dolayısıyla yüzyıl içerisinde mülâzemet sistemi özelinde kayıtların neden bu tarihte sonlandığı, eğer ilmiye mesleğine adını atan kişilerin isimleri kaydedilmeye devam ettiyse bu kayıtların nerede olduğu, sistemin işler yapısında herhangi bir değişimin var olup olmadığı gibi sorular yanıt bulmayı beklemektedir. Buradan hareketle zikredilen sorulara cevap arayacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kevakibizâde Velîyüddin Efendi'nin Hayatı ve İlmi Kariyeri

Kevakibizâde Velîyüddin Efendi Sultan IV. Mehmed dönemi ulemasından Kevakibizâde Şeyh Mehmed Efendi'nin en büyük oğludur. Kevakibizâde, H. Zilhicce 1066 tarihinde dünyaya gelmiştir ve kendisinden başka Mustafa adında bir de erkek kardeşi vardır.⁷ Dünyaya geldiği ortamdandır dolayı doğumundan itibaren ilimle meşgul olan Kevakibizâde, edebi ilim seviyesini geliştirmesinin yanında matematik alanında da hatırı sayılır bir gelişim göstermiş ve kendi döneminin önemli âlimleri arasında adından söz ettirmeye başlamıştır. Yüksek öğrenimini babası Şeyh Mehmed Efendi'nin görevli olduğu Süleymaniye medresesinde gören Kevakibizâde, H. 1079 senesinde babasının Süleymaniye medresesi müderrisliğinden Heleb'e kadı olarak atanması sebebiyle îâdeden mülâzım⁸ olmuş ve Osmanlı ilmiye mesleğinde kadı ve müderris olarak görev almak adına sıra beklemeye başlamıştır. Yaklaşık on iki yıllık mülâzemeti'nin ardından H. 1091 Safer'inin yedinci gününde kırk akçe yevmiye ile Mekkezâde Es'ad Efendi'den boşalan "Hariç" derecesine sahip Hasan Paşa medresesine müderris olarak atanan Kevakibizâde (Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, 2013, s. 1420), H. 1094 Ramazanın on dör-

⁶Cahid Baltacı, 257 adet Rumeli, 120 adet Anadolu kazaskerliğine ait ruznâmçeleri tanıtmaktadır. 257 adet Rumeli kazaskerliği rûznâmçeleri içerisinde mülâzemet kayıtlarını içeren rûznâmçeler de bulunmaktadır. Tanıtılan söz konusu mülâzemet kayıtları 1806-1807 tarihi itibarıyla sonlanmaktadır. Bkz. Cahid Baltacı, "Kazasker Ruznâmçeleri'nin Tarihi ve Kültürel Ehemmiyeti" *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, IV(1), 1979, s. 68-90, Baltacı'nın ardından İsmail E. Erünsal, Nuruosmaniye Kütüphanesinde bulunan Baltacı'nın listesinde bulunmayan rûznâmçeleri tespit etmiştir. Bu ruznâmçelerin elli ikisi Anadolu kazaskerliği geriye kalanları Rumeli kazaskerliği bünyesinde. Bu kayıtlar arasında 1806-1807 tarihi sonrasına ait herhangi bir mülâzemet rûznâmçe kaydı yer almamaktadır. Bkz. İsmail E. Erünsal, "Kazasker Runamçeleri ve Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde Bulunan Bazı Rûznâmçeler", *Osmanlı Kültür Tarihi'nin Bilinmeyenleri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 405-446.

⁷Kevakibizâde Velîyüddin Efendi'nin hayatına dair bilgilerinin büyük çoğunlu Şeyhî Mehmed Efendi'nin eserine dayanmaktadır. Bkz. Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*, C. IV, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 93, İstanbul, 2018, s. 3203-3206, Yine Kevakibizâde Velîyüddin Efendi'nin hayatı hakkında bilgi edinmek için ayrıca bkz. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli I-II-III*, Hazırlayan: Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır, Ahmet Zeki İzgöer, Klasik Yayınları, İstanbul, 2013, s. 1420.

⁸İâdeden mülâzemet, talebelerin ilmiyeye girişlerinde pay sahibi olan dokuz mülâzemet yollarından biridir ve bir diğer adı da muâldikten mülâzemet. "mevleviyet" seviyesine erişmiş her müderris muâldiklerinden ve layık olan talebelerinden birini mülâzım olarak Rumeli kazaskerinin tuttuğu rûznâmçeye yazdırırlardı. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. İpşirli, "Osmanlı Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi...", s. 223-224, Mehmet İpşirli, "Mülâzemet", *TDVİA*, C. 31, 2001, s. 538, Beyazıt, *a.g.e.*, s. 49-75, Yasemin Beyazıt, "Osmanlı İlimiye Bürokrasisinde Şeyhülislamlığın Değişen Rolü ve Mülâzemet Sistemi (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)" *Belleten*, LXXIII/267, 2009, s. 427-428, Demirel, *a.g.e.*, s. 38-94.

düncü gününde aynı akçe değeri ile “Hareket-i Hariç” derecesindeki Habbaziye medresesi müderrisi olmuştur. H. 1098 yılında “İbtida-i Dâhil” derecesine sahip Şeyhülislam Ahizâde Hüseyin Efendi medresesine tayin olmuştur. Yine H. 1098 senesi içinde söz konusu Şeyhülislam Ahizâde medresesinde “Hareket-i Dâhil” derecesine yükselen Kevakibizâde, aynı yılda “Musıla-i Sahn” derecesi⁹ itibarıyla Beğpazarî Hüseyin Efendi yerine Emre Hoca Dârü'l-ifâdesine¹⁰ atanmıştır. Kevakibizâde H. 1102 Saferî'nin yirminci gününde de “Sahn” derecesine sahip medreselerden birine tayin olmuştur.¹¹ Burada yaklaşık bir yıl görev alan Kevakibizâde, H. 1103 yılında “İbtida-i Altmışlı” ile Siyavuş Paşa medresesine, H. 1105 senesinde “Hareket-i Altmışlı” derecesiyle Kasım Paşa medresesine, H. 1106 yılında “Musıla-i Süleymaniye” ile Ebû Eyüb Ensari medresesine atanmıştır. Beş yılın ardından H. 1111 Cemaziyelâhîrinin dördüncü günü “Hamse-i Süleymaniye” derecesi ile Sultan Mehmed Dârü'l-ifâdesine tayin olan Kevakibizâde, H. 1114 Muharrem'inin yirminci günü “Süleymaniye” medreselerinden birine atanmış ve böylece ilmiyenin tedris işleriyle meşgul devr-i medâris silsilesini tamamlamıştır.¹² Müderrislik kariyerini tamamlayan Kevakibizâde, H. 1115 yılında Haleb kazasına kadı olarak tayin olmanın yanında ilmiyenin adli işlerinden mesul kadılık kariyerine de adımını atmıştır. H. 1116 yılında Haleb'deki kadılık görevini sonlandıran Kevakibizâde bir süre Haleb şehrinde kalmış ve İstanbul'a geri dönmesine izin verilmemiştir. Haleb şehrindeki cezasına H. 1119 yılında son verilerek İstanbul'a geri dönmesine izin verilmesinden¹³ sonra Kevakibizâde, H. 1120 yılında Kahire kadılığına atanmıştır. Kendisine H. 1122 yılında Bursa payesi ile Kuşadası kazası kadılığı, H. 1124 sene-

⁹Mûsile: Müderrislikte ikinci yüksek derece, mûsile-i sahn, mûsile-i Süleymâniyye "Fatih ve Süleymaniye müderrislikleri" olan en yüksek derecedeki basamak. Bkz. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 2015, s. 803.

¹⁰Dârü'l-ifâde anlatımı Fahri Unan'ın çalışmasında da geçmektedir. Unan çalışmasında, Şair Nevres'in bir beytini bize aktarmaktadır. Söz konusu beyitte Nevres eğitim hayatını anlatmakta ve on sekiz yaşında iken “Sultân Selîm civârında Debbâğ Yûnus mahallesinde Hâce Mehmed Efendi hazretlerinin dârü'l-ifâde-i pür-bereketlerine rû-mâl ve şeb ü rûz hizmetlerine kâ'im olarak...” şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Hatta Hâce Mehmed Efendi hazretlerinin dârü'l-ifâdesinde Tuhfe-i Vehbî, Pend-i 'Attâr ve Bostan gibi kitaplar okunduğundan da bahsetmektedir. O halde söz konusu anlatımlardan yola çıkarak Dârü'l-ifâdenin eğitim görülen bir yer ve bir mekânı işaret ettiği düşünülmektedir. Bkz. Fahri Unan, “Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 8, 1997, s. 385.

¹¹Fatih Sultan Mehmed'in ilmiye kanunnâmesinde bir müderrisin kat edeceği medrese hiyerarşisi anlatılmaktadır. Burada Sahn mollâlarının “makam-ı “mevleviyet”dedür” ifadesi yer almaktadır. Bkz. Abdurrahman Atçıl, *Erken Modern Osmanlı İmparatorluğunda Âlimler ve Sultanlar*, Klasik yay., İstanbul, 2019, s. 80-81. Mülâzemet açısından “Mevleviyet” seviyesi bir âlim için önemli bir yere sahipti. Bir müderrisin yetiştirdiği talebesini kazasker rûznâmçesine mülâzım yazdırabilmesi için “mevleviyet” seviyesine ulaşması elzemdi. Bkz. Atçıl, *a.g.e.*, s. 138, 181-185, Beyazıt, *a.g.e.*, s. 28-30. Örneğin İsmail Hakkı Uzunçarşılı eserinde bir kişinin mülâzım olabilmesi için Sahn veya Süleymaniye medreselerinden birini tamamlaması gerektiğini beyan eder. Bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, TTK, B.4, Ankara, 2014, s. 55.

¹²Şahsın müderrislik hayatı dikkatli bir şekilde irdelenmiş ve kırk açelik medreseden başlamak suretiyle on bir medresede görev yaptığı tespit edilmiştir. Şeyhi Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 3203-3204. Osmanlı devletindeki medrese dereceleri dikkate alındığında şahsın devr-i medâris kuralı itibarıyla büyük oranda silsileye bağlı kaldığı söylenebilir. Osmanlı medrese dereceleri için bkz. Cahid Baltacı, *XV-XVI. Yüzyılda Osmanlı Medreseleri*, C. I, İFAV yayınları, İstanbul, 2005, s.73-75, Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.17-22, 42-43, Mehmet İpşirli, *Osmanlı İlmiyesi*, Kronik yayınları, İstanbul, 2021, s. 331-332.

¹³Söz konusu hadise Osmanlı arşivlerine de yansımıştır. Eski Yenişehir-i Fenar kadısı Mevlâna Şerif Efendi'ye hitaben yazılan hükmün birer sureti eski Haleb kadısı Kevakibizâde Veliyüddin Efendi ve eski Selanik kadısı Kırımîzâde Yahya Efendi'ye de gönderilmiştir. Hükümde azl oldukları kaza bölgelerinde olan ve İstanbul'a gelmelerine izin verilmeyen söz konusu kadıların İstanbul'a geri dönmelerine izin verilmektedir. Bkz. BOA, AE.SAMD.III 127/12471, BOA, A. DVNSMHH. 115/1168-1169-1170.

sinde Fethiyeli Emin Mehmed Efendi yerine Mekke kadılığı, H. 1125 yılı itibariyle Tırnova bedeli¹⁴ ile Sakız kadılığı ihsan olunmuştur. H. 1126 yılında İstanbul kadılığı görevine getirilen Kevakibizâde, burada bir yıl görev yapmış H. 1127 tarihinde azl olunmuştur.¹⁵ H.1128 yılında Çivizâde Ataullah Efendi'nin kontrolünde bulunan Maraş kadılığı arpalık olarak kendisine verilmiştir.¹⁶ Tarihler H.1130'u gösterdiğinde Kevakibizâde ilmiye teşkilatının üst makamlarından olan Anadolu Kazaskerliği görevine getirilmiş ve bir yıl görevinin ardından H. 1131 yılında azil olunmuştur. Kevakibizâde söz konusu yıl içerisinde Anadolu kazaskerliği görevinin sonlanmasından sonra Midilli adasına sürgün edilmiş ve H. 1132 senesinde affedilerek İstanbul'a tekrar geri dönmüştür.¹⁷ H. 1134 yılında ilmiye teşkilatının üs makamlarından olan Rumeli kazaskerliği görevine tayin olan Kevakibizâde, bu görevini bir yıl sürdürebilmiş ve azil olunmasından sonra ekonomik açıdan geçimini sağlayabilmesi için H. 1135 tarihinde Konya ve Kite kazasına ait kadılık gelirleri kendisine arpalık kılınmıştır. Bundan dört yıl sonra H. 1139 senesi itibariyle Kevakibizâde'ye Konya ve Kite kaza kadılıklarına ek olarak Plevne kaza kadılığı gelirleri de arpalık olarak verilmiştir.¹⁸

Dünyaya geldiği andan beri ilimle meşgul olan ve Osmanlı ilmiye teşkilatının yüksek görevlerinde bulunan Kevakizâde Veliyüddin Efendi, aynı yılın Zilhiccesinde yalısında otururken öğlen vakti rahatsızlanmış ve hayata gözlerini yummuştur. Bir gün sonra cenazesi Fatih Sultan Mehmed camii'nden kaldırılıp Üsküdar'daki kabristanlığa defnedilmiştir (Şeyhi Mehmed Efendi, 2018, s. 3203-3206, Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, 2013, s. 1420). Kevakibizâde'nin ölümünden dolayı boş kalan Konya-Kite arpalıkları Nakibüleşraf Ak Mahmud Efendizâde es-Seyyid Mehmed Zeynelabidin'e, Plevne arpalığı da Dürri Mehmed Efendi'ye verilmiştir (Şeyhi Mehmed Efendi, 2018, s. 3206).

¹⁴Osmanlı ilmiye mesleğinde bazı kazalara yapılan kadı atamaları ekonomik gelir açısından belli bir bölgenin ismi ile yapılmaktaydı. Örneğin Rumeli kazaskeri Sahhaf Şeyhzâde es-Seyyid Mehmed Efendi'nin Rumeli bölgesine ait kadı atamalarının yer aldığı rûznâmçede Eğri Bucak kazasına atanan el-Hacc Ahmed Çartak Kazası Bedeli ile, Akça Hisar kazasına atanan İshak Beckerek Bedeli ile, Yanbolu kazasına atanan es-Seyyid Ahmed Temeşvar Bedeli ile, Tikveş kazasına atanan Gümüşzâde Abdurrahman Suhuryaka Bedeli ile atandıkları ifade edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Meşihat Arşivi, Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçesi, 256/79, s. 31, 33-34, 35, 43.

¹⁵Raşid Mehmed Efendi, Kevakibizâde'nin İstanbul kadılığı görevi süresi sonlanmadan ve hala görevinin sonlanmasına zaman varken görev süresinin dokuzuncu ayda sonlandığını belirtmektedir. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 893. Yine Raşid Mehmed Efendi, söz konusu yıl içerisinde eski İstanbul kadısı Veliyüddin Efendi ve Bursa kadılığından azl olan biraderi Mustafa Efendi'nin bazı şahıslar tarafından şikâyete uğramaları neticesinde Haleb'e sürüldüklerini belirtmektedir. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 900, Buradan hareketle Veliyüddin Efendi'nin İstanbul kadılığı görev süresini tamamlayamadan azil olmasının nedeninin; şahsına münhasır aldığı şikâyetler olabileceği düşünülmektedir.

¹⁶Yukarıdaki dipnotta Kevakibizâde'nin H.1127 tarihinde Haleb'e sürgün edildiği bilgisi bulunmaktadır. Mehmet Raşid Efendi'nin verdiği bilgilere göre bu sürgün hayatının bir yılını Haleb'de geçirdiği, nefsinin terbiye etmesi üzerine H.1128 yılında Maraş kadılığında bulunduğu ve H. 1129 yılında biraderi Mustafa Efendi ile İstanbul'daki hanelerine dönmeleri konusunda affedildikleri bilgisi bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz, Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 900, 1049.

¹⁷Anadolu kazaskerliğinden azl olan Kevakibizâde, kazaskerliği döneminde Mefluczâde ve Bakizâde Abdurrahim Efendi'nin Anadolu kazaskeri olduğu andan görevinin sonlanmasına değin "bize mansıb vermedi", birkaç mansıbı şefaate verdiği şeklindeki şikâyetleri üzerine Midilli adasına sürgün edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 1166, Söz konusu bu sürgün hayatı af olunarak H. 1132'de sonlanmıştır. Bkz. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 1174.

¹⁸Raşid Mehmed Efendi, Şahsın H. 1139 yılında Mekke kadılığını fiilen yürüttüğünü ve görevini bu tarih aralığında sonlandırdığını ve sonrasında Üsküdar'daki hanesinde ikamet ettiğini ifade etmektedir. Bkz. Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *a.g.e.*, s. 1420. Yani söz konusu arpalıklardan önce Kevakibizâde'nin fiilen Mekke kadısı olduğu anlaşılmaktadır.

Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin Mülâzemet Rûznâmçesinin Tanıtımı

Osmanlı ilmiye mesleğinde görev almayı bekleyen talebelerin yer aldığı söz konusu mülâzemet rûznâmçesi, Kevakibizâde'nin on beş aylık Rumeli kazaskerliği süresinde kayda alınmıştır. Defterin kaydı Kevakibizâde'nin H. 1134 yılı Rebiülevvel ayının ilk günü Rumeli kazaskerliğine atanması ve bu atama sebebiyle mesleğe dâhil ettiği dört talebenin kaydı ile başlamakta (MA, RKR, 260/83, vr. 3), H. 1135 yılı Cemazielevvel itibari ile sonlanmaktadır.¹⁹ Defter, bir kapak ve 26 varaktan oluşmaktadır. Son varakta 26 varak ve 32 boş sayfa olduğu bilgisi bulunmaktadır (MA, RKR, 260/83, vr. 27). Defterin 11'inci varaktan 27'nci varağa kadar olan kısmı eksiktir. Defterin 26 varaktan oluştuğu bilgisinden hareketle yapılan hesaplama göre 52 sayfadan oluştuğu ortaya çıkmaktadır ve bu sayfaların 17'si doludur (MA, RKR, 260/83). Ayrıca defterin sayfaları 1'den 9'a kadar iki defa yazılmak suretiyle numaralandırıldığı dikkatleri çekmektedir (MA, RKR, 260/83). Bu da defterin sonradan tek-çift şeklinde numaralandırıldığını²⁰ göstermektedir (MA, RKR, 260/83). 1 rakamının bulunduğu ilk sayfa *Kevakibizâde Rûznâmçesidir* ifadesi yer almaktadır. (MA, RKR, 260/83, vr.1) Defterin kapağında bahsedecek olursak; kapakta Arapça rakamla yazılmış 83 rakamı ile *1124 senesi Rumeli Tezkire Hanesi* yazmaktadır (MA, RKR, 260/83). Ancak defter içerisinde Kevakibizâde'nin H. 1134 Rebiülevvelinde göreve geldiği bilgisi dikkate alındığında, kapaktaki "H. 1124 senesi" ifadesinin hatalı yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Haddizatında yukarıda da bahsedildiği üzere şahsın Rumeli kazaskeri olduğu tarih H. 1134'tür (Şeyhi Mehmed Efendi, 2018, s. 3205-3206).

Defterde talebelerin yer aldığı mülâzımların kaydı, 3'üncü varak itibariyle Kevakibizâde'nin Rumeli kazaskeri olmasından kaynaklı verdiği dört adet mülâzım kaydı ile başlamakta ve şahsın mührünün²¹ yer aldığı 11'inci varak itibariyle sonlanmaktadır. (MA, RKR, 260/83, vr. 3-11) Defterde toplam yüz yirmi altı talebenin mülâzım kaydı yer almaktadır (MA, RKR, 260/83, vr. 3-11&Demirel, 2021, s. 124).

Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin Mülâzemet Rûznâmçesi

[1a]

Kevakibizâde Efendi Rûznâmçesidir.

[1b]

Bismillâhirrahmanirrahim

Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemin ve's-salâtü ve's-selâmü alâ Seyyidi'l-mürselin ve ba'd bu fakîr-i kesîrû't-taksîr Veliyüddin ibnü'l-Müvellâ Şeyh Mehmed eş-şehîr bi-Kevakibizâde iş bu sene-i Erba'a ve selâsîn ve Mi'e ve Elf şehr-i Rebiü'l-evvelî gurresinde dest-yârî-i ve inâyet-i

¹⁹Defterde son mülâzım kaydı dönemin Şeyhülislamı Yenişehirli Abdullah Efendi'ye aittir. Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 11. Ancak bu kayıta mülâzımın verildiği tarih belirtilmemiştir. Tarih verilerek yapılan son mülâzım kaydı Nakibüleşraf Mehmed Zeynelabidin Efendiye aittir. Zeynelabidin H. 1135 yılı Cemazielevvelinde Sultan Numan'ın doğumundan dolayı bir talebesini mülâzım olarak rûznâmçeye yazdırmıştır. Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 10. O halde defterin kaydı H. 1134 Rebiülevvelî itibari ile başlamakta H. 1135 Cemazielevvelî itibari ile sonlanmaktadır.

²⁰Söz konusu numaralandırma şekli defterin kullanışı açısından kafa karışıklığına neden olmaktadır. Defter içerisinde 1'den 9'a kadar rakamların ikişer defa yazılmış olması defterin kullanılışı esnasında dipnot verme açısından bir problem teşkil etmektedir. Bu nedenle defterin dipnotları sayfa sayısına göre değil varak sayısına göre yapılmıştır.

²¹Mühürde *Hasbiyalla-hü veliyyü't-tevfik* yazmaktadır. Bkz. (MA, RKR, 260/83, vr. 11).

şehriyârî ile nâ'il-i sadr-ı Rumili olduğumuzda zamanımızda mülâzemete kabul buyrulan talebe-i ulûmun esâmîleridir ki bervec-i âti zikr olunur.

Mevlânâ es-Seyyîd Ali bin İsmail eş-Şamî

Mevlânâ Ali bin İsa el-İstanbulî

Mevlânâ es-Seyyîd Mehmed ibn-i es-Seyyîd Es'ad Mehmed el-Müderris ebûhu el-İstanbulî

Mevlânâ Mustafa bin Mahmud er-Ruhavî²²

Mezburlar talebemizden olub Rumili kadîaskerliği inâyet buyurulduğunda bâ-işâret mülâzemete kabul buyrulan dâîleridir.

Mevlânâ es-Seyyîd Mustafa ibn-i es-Seyyîd Süleyman el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr selefimiz sa'âdetlü âtîfetlü Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi hazretlerinin telebe-i kirâmlarından olub bin yüz otuz üç senesi Zilka'desinin on dördüncü gününden vakt-i azillerine gelince tezkirecilikleri hıdmeti teşrîfinden bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Mustafa ibn-i es-Seyyîd Ahmed el-Müderris ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr umdetü'l-mevâliü'l-izâm fazîletlü Mehmed Efendi'nin telebesinden olub bin yüz otuz beş Muharremü'l-haramı guresinden zabt eylemek üzere Medine-i Münevvere Sallallahu tea'la a'lâ-münevvereha kazası kendülere inâyet buyruldukda bâ-işâret-i hazreti Şeyhülislam mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Abdüssamed ibn-i Şeyh Ali Gelibolîden.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Sahn Müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn fazîletlü es-Seyyîd Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârı ile olan Zekeriya Medresesine hareketlerinde edâ-yı hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

[3a]

Mevlânâ es-Seyyîd Mustafa bin Hasan el-Burûsî.

Mevlânâ-yı mezbûr Burûsa'da sâbıkan Sahn itibârıyla Monlâ Yegân Müderrisi olan fahrü'l-müderrisîn Hasan Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Veliyüddinzâde Ahmed Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Davud bin Süleyman el-Bolevî.

²²Yer isimleri sözlüğünde Ruha'nın adı aynı zamanda Urfa olarak geçmektedir. Bkz. *Osmanlı Yer Adları*, Hazırlayan: Tahir Sezen, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 26, Ankara, 2017, s. 644, Ayrıca sözlükte Rehavi-Ruhavi Urfa şehri ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Parlatur, *a.g.e.*, s. 1398.

Mevlânâ-yı mezbûr mûsile-i Sahn itibârıyla Monlâ Gürânî Müderrisi olan fahrü'l-müderrişin es-Seyyîd Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Mehmed el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr hâlâ Anadolu kadîaskeri olan refikimiz sa'âdetlü fazîletlü Feyzullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olup bin yüz otuz üç senesi Zilka'desi guresinden otuz dört Rebi'ü'l-âhiri gâyetine gelince tezkirecilikleri hıdmet teşrîfinden bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Ahmed ibn-i es-Seyyîd Mehmed Ramazan el-Müderris ebûhu eş-şehir bi-Ayaşîzâde el-Ankaravî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Anadolu kadîaskerliği rütbesi olan sa'âdetlü fazîletlü Mehmed Efendi hazretlerinin talebelerinden olup bin yüz otuz beş Muharremü'l-Harâmı guresinden zabt eylemek üzere Mekke-i Mükerrreme kazâsı kendülere inâyet buyruldukda bâ-işâret-i aliyye teşrîfen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Hüseyin ibn-i es-Seyyîd Ömer Karahisar-ı Şarkî'den.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Darü'l-Hadis-i Süleymaniye Müderrisi olan fazîletlü La'lizâde es-Seyyîd Abdullah Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup kendülere Haleb kazâsı inâyet buyruldukda edâ-i hıdmet iâde eylediğün arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Cafer el-Bolevî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Sahn Müderrisi olan umdetü'l-müderrişin Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede

[2b]

muîdi olup Altmışlı itibârıyla Koca Mustafa Paşa medresesine hareketinde edâ-i hıdmet iâde eylediğün arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Mehmed Said ibn-i es-Seyyîd Fethullah el-Müvellâ ebûhu el-Ankaravî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Anadolu kadîaskerliği pâyesıyla Mekke-i Mükerrreme kazâsı kendilere inâyet buyrulan sa'âdetlü fazîletlü Mehmed Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olup Mekke-i Mükerrreme teşrîfâtından ikinci olmak üzere mülâzemeteye kabul buyrulamak ricâsıyla arz etmeğın lâkin bundan akdem Mekke-i Mükerrreme kazâsının bir mülâzemetden mâ'adâsı Hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrûn ile ref' olunmağla mevlânâ-yı mezbûr erbâb-ı isti'dâddan oldığına binâen bâ-işâret-i aliyye müstakilen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mustafa bin Hüseyin Ereğliden.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbikan mûsile-i Sahn itibârıyla Ahmed Paşa müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Hayâtizâde Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eyledüğün arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Ali el-Kadî ebûhu Yanbolı'den.

Mevlânâ-yı mezbûr Edirne'de sâbikan Sahn itibârıyla Cami'-i atîk müderrisi olan Muslihiddin Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Halebiye medresesine hareketinde edâ-i hıdmet îade eylediğün arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Halil bin Mahmud Ahıska'dan.

Mevlânâ-yı mezbûr mûsile-i Süleymaniye ile Kalenderhâne müderrisi iken fevt olan Abdurrahim Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub hasbe'l-â'de edâ-i hıdmet îade etmeğün bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Mustafa el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr âshâb-ı isti'dâddan olmağla hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ

[4a]

ve erîke-pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr Şeyhülislâm allâmetü'l-enâm inâyetlü, âtifetlü Abdullah Efendi hazretlerinin işâret-i aliyyeleriyle müstakilen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Mustafa el-Edirnevî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbikan Edirne'de mûsile-i Sahn itibârıyla Sarâciye müderrisi olan fahrü'l-müderrisîn Gülâbî Ahmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn itibârıyla Taşlık medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğün arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd ebû'l-Cevd veya Cûd?²³ Es-seyyid ebû'l-Emin el-Kevâkibî el-Halebî el-Mü-derris ebûhu.

Mevlânâ-yı mezbûr talebemizden olub bin yüz otuz dört Rebi'ü'l-evveli guresinden sene-i merkûme Şa'bân el-mu'azzamı gâyetine gelince tezkireciligimiz hıdmet teşrîfinden kânûn-ı kadîm üzre bâ-işâret-i hazreti Şeyhülislâm mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ali bin Mustafa el-Arif bi Çömezzâde el-Kadî ebûhu Bazarköyü'nden.

²³ Cevd veya Cûd?: Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 4.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibâriyla Efdaliyye müderrisi olan umdetü'l-müderrisînü'l-kirâm Mehmed Emin Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Süleyman bin Veliyüddin el-Bolevî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibâriyla Nûh Efendi müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Yusuf Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hâfız Mehmed Emin bin Mustafa el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Mahmud Efen-dizâde

[3b]

Yahya Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibâriyla Mihrimâh Sultân medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hasan bin Receb Muğla'dan.

Mevlânâ-yı mezbûr hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke-pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr şeyh-i meşâyihü'l-islâm sellemehü'l-melikü'l-azîzü'l-allâm inâyetlü, âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından merhûm cennet mekân Sultân Bâyezîd Hân medrese-i celilelerinde muîdi olub bin yüz otuz dört Rebi'ül-evveli gurrasinden sene-i merkûme Şa'bân el-mu'azzamı gâyetine degin hasbe'l-â'de edâ-i hıdmet îade etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hasan bin Ahmed el-İstanbulî.

Mevlânâ-yı mezbûr hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke-pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr şeyh-i meşâyihü'l-islâm inâyetlü, âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından merhûm cennet mekân Sultân Bâyezîd Hân medrese-i celilelerinde muzâfları olub bin yüz otuz dört Rebi'ül-evveli gurrasinden sene-i merkûme Şa'bân el-mu'azzamı gâyetine degin hasbe'l-â'de itmâm-ı hıdmet îade etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Mûsa Denizli'den.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Vâsıf Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibâriyle Rum Mehmed Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ali bin Mustafa el-Bolevî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibâriyle Sâniyye-i Zekeriyâ müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn es-Seyyîd Abdullah Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet eylediğın arz

[5a]

etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin İbrahim el-İznikmidî.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Mukîmzâde Yahya Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibâriyle Haydar Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ali bin Abdurrahman el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Atâzâde Ahmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibâriyle Pîri Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hâfız Mehmed bin Ahmed Mısır'dan.

Mevlânâ Hâfız İsmail bin İbrahim el-İstanbulî.

Mevlânâ Abdulkerim bin Ali Aksaray'dan.

Mevlânâ Mehmed bin Hüseyin el-Müderris ebûhu Edirne'den.

Mezbûrlar sa'âdetlü, fazîletlü es-Seyyîd Zeynelabidin Efendi hazretlerinin talebe-i kirâm-ı zevî'l-ihtirâmlarından olup bin yüz otuz dört Ramazân el-mübâreğinde şeref-bahşâ-yı sadr-ı Anadolu olduklarında bâ-işâret hazreti Şeyhülislâm mülâzemete kabul buyrulan dört nefer dâileridir.

Mevlânâ İshak bin Mehmed el-İstanbulî.

Mezbûr erbâb-ı isti'dâd ve ashâb-ı istihkâkdan olmağla hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr şeyh-i meşâyihü'l-islâm allâmatü'l-enâm inâyetlü, âtifetlü Abdullah Efendi hazretlerinin işâret-i aliyyeleriyle müstakilen mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Ahmed bin el-Hâcc Mehmed Taraklıborlı'dan.

Mezbûr sâbıkan Süleymaniye Müderrisi olan fazîletlü Abdalbaki Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup kendülere Kudüs-i Şerîf kazâsı inâyet buyruldukda edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlâna Mustafa bin Mehmed Ağa Kethüdâ-yı hazreti sadr-ı âlî.

Mezbur sâbıkan revnak efzâ-yı

[4b]

Sadr Anadolu sa'âdetlü âtîfetlü Feyzullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olub bin yüz otuz dört Cemâziye'l-evvelisi gurresinden vakt-i azillerine gelince tezkirecilikleri teşrîfından kânûn-ı kadîm üzre bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Süleyman bin Hüseyin el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibârıyla Sekbân Ali müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Lütfullah Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Abdülcelil ibn-i es-Seyyîd Acayib Mehmed el-Kadî ebûhu Alâ'iyye'den.

Mezbûr fazîletlü Abdalbaki Efendi'nin talebesinden olub bin yüz otuz dört Zi'lka'desi gurresinden zabt eylemek üzre kendülere Kudüs-i Şerîf kazâsı ihsân buyruldukda kânûn-ı kadîm üzre mülâzemetete kabul buyrulmak ricâsına arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Mustafa el-Kadî ebûhu Edirne'den.

Mezbûr sâbıkan Edirne'de Sultân Selim müderrisi olan fazîletlü Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup kendülere Filibe kazâsı inâyet buyruldukda edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin el-Hâcc Mustafa el- Müderris ebûhu Edirne'den.

Mezbûr sâbıkan Edirne'de mûsile-i Sahn itibârıyla Emینیye müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn itibârıyla Sarâciye medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin Ahmed el-Müvellâ ebûhu eş-şehir bi Yahyazâde el-İstanbulî

Mezbûr

[6a]

Evlâd-ı kibâr-ı ulemâ-yı zevî'l-ihtirâmıdan ve ashâb-ı isti'dâddan olmağla hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr Şeyhülislâm allâmetü'l-enâm inâyetlü âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin işâret-i aliyyeleriyle müstakilen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mahmud bin Abdülbaki el-Kadî ebûhu Yenişehir'den.

Mezbûr sâbıkan Edirne'de mûsile-i Sahn itibârıyla Sarâciye müderrisi olan umdetü'l-müderrişîn İbrahim Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn itibârıyla Taşlık medresesine hareketlerinden edâ-i hıdmet iâde eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Feyzullah bin Yahya el-Müvellâ ebûhu el-Gaferyadî.

Mezbûr sâbıkan Edirne'de Sahn itibârıyla Taşlık müderrisi olan umdetü'l-müderrişîn el-Hâcc Ahmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Câmî'-i Atîk medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin el-Hâcc Hüseyin el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan Edirne'de Sahn itibârıyla Câmî'-i Atîk müderrisi olan umdetü'l-müderrişîn Bâyezîd Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Halebiyye medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ömer bin Murad el-Tatarbazarî

Mezbûr hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr Şeyhülislâm sellemehü'l-melikü'l-azîzü'l-allâm inâyetlü âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmılarından merhûm cennet mekân Sultân Bâyezîd Hân medresesi celîlelerinde muîdleri olub bin yüz otuz dört Ramazânı guresinden otuz beş Saferi gâyetine değin edâ-i hıdmet iâde etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

[5b]

Mevlânâ Ebubekir bin Abdurrahman el-Kadî ebûhu el-Muğlevî

Mezbûr hâlâ revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke pirâ-yı mesned-i takvâ feridü'd-dehr vahîdü'l-asr Şeyhülislâm sellemehü'l-melikü'l-azîzü'l-allâm inâyetlü âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmılarından merhûm cennet mekân Sultân Bâyezîd Hân medresesi celîlelerinde muzâfları olub bin yüz otuz dört Ramazân el-mübâreğî guresinden bin yüz otuz beş Saferü'l-hayrı gâyetine değin hasbe'l-a'de edâ-i hıdmet iâde etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Yusuf el-Müderri ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr talebemizden olup bin yüz otuz dört şehr-i Ramazân el-mübâreği guresinden bin yüz otuz beş Saferü'l-hayrı gâyetine gelince tezkireciliğimiz hıdmeti teşrîfiden kânûn-ı kadîm üzre bâ-işâret-i hazreti Şeyhülislâm mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Mir Mehmed ibn-i es-Seyyîd Mustafa el-Kadî ebûhu el-arîf bi Pîrîzâde Ankara'dan.

Mezbûr hâlâ revnak-nişîn sadr-ı Anadolu refkimiz sa'adetlü fazîletlü es-Seyyîd Zeynelabidin Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olup bin yüz otuz dört şehr-i Ramazân el-mübâreği guresinden bin yüz otuz beş Saferü'l-hayrı gâyetine gelince tezkirecilikleri hıdmeti teşrîfiden kânûn-ı kadîm üzre bâ-işâret-i hazreti Şeyhülislâm mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed Salih bin Hasan el-Müvellâ ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr evlâd-ı ulemâdan ve ashâb-ı isti'dâddan olmağla hâlâ zîbendesâz-ı mesned-i fetvâ ve bâlâ-nişîn-i erîke-i takvâ allâmetü'l-dehr fehhâmetü'l-asr Şeyhülislâm inâyetlü âtîfetlü Abdullah Efendi hazretlerinin işâret-i aliyyeleriyle müstakilen mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Süleyman el- Burusevî.

Mezbûr Burusa'da mûsile-i Sahn ile İshak Paşa müderri Dahkî Mustafa Efendi'ye medrese-i mezbûrede Sahn itibâr olundukda muîdi olup hasbe'l-a'de edâ-i hıdmet iâde

[7a]

eylediğin Burusa Kadısı Mustafa Efendi'ye arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

Mevlâna Mustafa bin Abdurrahman el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr sa'adetlü fazîletlü es-Seyyîd Zeynelabidin Efendi hazretlerinin talebelerinden olup bin yüz otuz altı senesi Muharremü'l-harâmı guresinden zabt eylemek üzre Mekke-i Mükkerre şerefallâhu te'âlâ kazâsı kendülere inâyet buyruldukda bâ-işâret-i aliyye teşrîfen mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Muhyiddin bin es-Seyyîd Abdülfettah el-Kadî ebûhu el-Hamevî²⁴.

Mezbûr sa'adetlü fazîletlü Mehmed Efendi hazretlerinin talebelerinden olup bin yüz otuz altı senesi Muharremü'l-harâmı guresinden zabt eylemek üzre Medîne-i Münevvere sallâllahu a'lâ münevverehâ kazâsı kendülere inâyet buyruldukda bâ-işâret-i aliyye teşrîfen mülâzemeti kabul buyrulmuşdur.

²⁴Hamevî?: Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 7.

Mevlânâ Hâfız Mustafa ibn-i el-Hâcc Yusuf el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibârıyla Dârü'l-hadîs Bâli Paşa müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Zekeriya Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin İbrahim es-Samsunî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibârıyla Kapu Ağası Mustafa Ağa müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn es-Seyyîd Ömer Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Veliyüddin bin Yakub Bender Ereğli'den.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Süleymaniye ile Ayasofya müderrisi olan umdetü'l-müderrisînü'l-kirâm Mehmed Raşid Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Süleymaniye medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arzetmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin İbrahim Edirne'den.

Mezbûr sâbıkan Sahn Müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn

[6b]

Hayâtizâde Mehmed Emin Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Abdüsselam medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin Mustafa Ezine'den.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn es-Seyyîd Mehmed Said Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Zekeriya medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Ali Karahisar-ı Şarkî'den.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olub Altmışlı itibârıyla Beşikdaş'da Sinan Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlâna Halil bin İvaz El-Bolevî.

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn es-Seyyîd Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibârıyla Hadice Sultân medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlâna Mehmed bin Mehmed el-Manasî?²⁵

Mezbûr sâbıkan Sahn müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Hayâtîzâde Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibârıyla Koca Mustafa Paşa medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Hasan el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Süleymaniye ile Üsküdar'da Mihrimâh Sultân müderrisi olan umdetü'l-müderrisînü'l-kirâm fazîletlü es-Seyyîd Sadreddin Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Hamse-i Süleymaniye itibârıyla Sultân Selim medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

[8a]

Mevlânâ Abdurrahman ibn-i el-Hâcc Mustafa el-Müderris ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Süleymaniye Hâkâniyye-i Vefâ müderrisi olan umdetü'l-müderisînü'l-kirâm el-Hâcc Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Hamse-i Süleymaniye itibârıyla Ayasofya medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hâfız Mehmed bin Osman el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibârıyla Mustafa Efendi müderrisi olan umdetü'l-müderisîn es-Seyyîd Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ali bin Abdullah el-İştibî.

Mezbûr sâbıkan Süleymaniye müderrisi olan fazîletlü Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup kendüye İzmir kazâsı inâyet buyruldukda edâ-i hıdmet îade eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

²⁵Söz konusu kelime'nin bir yer ismi mi yoksa bir lâkab mı olduğu tam anlaşılamamaktadır. Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 8. Ancak Nuri Akbayar'ın kaleme aldığı Osmanlı Yer Adları Sözlüğünde Erzuruma bağlı "Mans ve Manas" adında bir yer ismi geçmektedir. Buradan hareketle burasının bir yer ismi olabileceği söylenebilir. Bkz. Nuri Akbayar, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s. 113.

Mevlânâ Hüseyin bin Abdülmuttalib el-Ankaravî.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibâriyla Zekeriya müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn Ahmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mustafa bin Mehmed el-Müderris ebûhu el-Burusevî.

Mezbûr sâbıkan Burusa'da mûsile-i Sahn itibâriyla Vâi'ziye müderrisi olan Türkmenzâde Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn itibâriyla Monlâ Yegân medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Mustafa el-Kadî ebûhu Güzelhisar'dan.

Mezbûr sâbıkan mûsile-i Sahn itibâriyla Abdüsselâm müderrisi olan umdetü'l-müderrisîn es-Seyyîd Mustafa Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Sahn medresesine hareketlerinde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Abdülkerim Seydişehir'den.

[7b]

Mezbûr sâbıkan Dârü'l-hadîs Süleymaniye müderrisi olan fazîletlü Mehmed Pîrîzâde Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup kendülere Selanik kazâsı inâyet buyruldukda edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ el-Hâcc İbrahim bin Halil Burusa'dan.

Mezbûr Burusa'da sâbıkan Sahn itibâriyla müderrisi²⁶ olan umdetü'l-müderrisîn Mehmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi olup Altmışlı itibâriyla İsâ Beğ medresesine hareketde edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Seyyîd Ahmed bin es-Seyyîd Abdurrahim el- müderrisîn ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Salih bin Mahmud el- Üskübî.

Mevlânâ Süleyman bin Mustafa el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed bin Mustafa el- Kıbrısî

Mevlânâ Yusuf bin Abdurrahman el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed Emin bin Hüseyin el-Kırımî el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed bin Süleyman el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed Said bin Abdulfettah el-Müderris ebûhu el-İstanbulî.

²⁶Medresenin ismi okunamamıştır. Bkz. MA, RKR, 260/83, vr. 9

Mezbûrlar revnak-efzâ-yı sadr-ı fetvâ ve erîke ârâ-yı mesned-i takvâ hallâlül'l-Müşkülâtî'd-diniyye keşşâfü'l-mu'dilâti'l-yakîniyye Hâvi'l-fürû' ve'l-usûl câmi'ül'ma'sûl ve'l-menkûl sa'âdetlü fazîletlü Abdullah Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olub bin yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-evvelisinde zîb-âver-i mehd-i vücûd olan meymenettlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûn-ı sa'âdet makrûnları teşrîfâtından olmak üzere bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed Said bin Ahmed el-Müderriş ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed bin İbrahim Erzurum'dan.

Mevlânâ Mehmed Sadık bin Mehmed Salih el-Müderriş ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Ali bin Ebubekir Aydonat'dan.

Mezbûrlar talebemizden olub bin yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-evvelisinde kadem-nihâde-i gehvâre-i vücûd olan meymenettlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûn-ı celâlet makrûnları teşrîfâtından bu fakîre ihsân olunan dört adet teşrîfden

[9a]

bâ-işâret-i aliyye tertîb-i mezkûr üzere mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Musa bin Mehmed el-İstabilî.

Mevlânâ Ahmed bin Ali el-İstanbulî.

Mevlânâ Seyyîd Arif Mehmed bin Seyyîd Ali el-İstanbulî.

Mevlânâ İsmail bin Hüseyin el-İstanbulî.

Mezbûrlar sa'âdetlü inâyetlü Şeyhülislâm sellemallâhü'l-melikü'l-azîzü'l-allâm hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olmağla meymenettlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından olmak üzere bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Ahmed bin Mehmed Said el-Müvellâ ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ Mustafa Nureddin ibn-i Ahmed el-Müvellâ ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûrlar evlâd-ı mevâlîden olmağla bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete müstakilen kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İsmail bin Mehmed el-İstanbulî.

Mevlânâ es-Seyyîd Abdullah bin İbrahim el-Müderriş ebûhu Yenişehir Fenâr'dan.

Mevlânâ Osman bin Ebubekir Yanova'dan.

Mevlânâ Mustafa bin Mahmud el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûrlar imam-ı evvel-i Sultânî fazîletlü Abdurrahman Efendi hazretlerinin talebelerinden olub necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere inâyet buyrulan dört adet teşrîfden bâ-işâret-i aliyye mülâzemetete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed Refî' İbn-i Ahmed el-Müvellâ ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ es-Seyyîd Yahya bin es-Seyyîd Yasin El-Müvellâ ebûhu el-Halebî.

Mezbûrlar evlâd-ı mevâliden olmağla bâ-işâret-i aliyye müstakilen mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mustafa bin İsmail el-İstanbulî.
Mevlânâ e-Seyyîd Mehmed ibn-i Ahmed el-İstanbulî.

Mezbûrlar hâlâ mahmiye-i İstanbul'da mütekallid kalâde-i hükûmet olan sa'âdetlü Mehmed Sâlim hazretlerinin talebelerinden olup meymenelü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere ihsân buyrulan iki adet teşrîfden bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Halil bin Mahmud Gülbazarın'dan.

Mezbûr hâlâ mahrûse-i Galata'da seccâde-nişîn olan sa'âdetlü Mehmed Selim Efendi'nin talebelerinden olup necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları

[8b]

Teşrîfâtından kendülere ihsân buyrulan bir adet teşrîfden bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed Emin bin İbrahim el-Müvellâ ebûhu el-İstanbulî.

Mezbûr hâlâ hazreti Ebî Eyûb Ensâri kadîsı sa'âdetlü İbrahim Efendi'nin oğlu olup necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere inâyet buyrulan bir adet teşrîfden bâ-işâret-i aliyye mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Hâfız Mahmud bin Hüseyin Kastamoni'dan.
Mevlânâ Hasan bin Ahmed el-İstanbulî.
Mevlânâ Mustafa bin Hasan Köpri'den
Mevlânâ Hâfız Mehmed bin Mustafa el-İstanbulî.
Mevlânâ es-Seyyîd Mehmed ibn-i eş-şeyh Mehmed el-Halebî.
Mevlânâ İbrahim bin Ahmed Medreseden²⁷

Mezbûrlar inâyetlü âtîfetlü Şeyhülislâm sellemehü's-selâm hazretlerinin talebelerinden olmağla necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından tertîb-i mezkûr üzre mülâzemete kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed Emin ibn-i Abdullah imâm-ı sâni şehriyârî ebûhu el-İstanbulî.

²⁷Yer isimleri sözlüğünde Kalkandere'nin adı aynı zamanda Medrese olarak geçmektedir. Bkz. *Osmanlı Yer Adları*, s. 407, 539.

Mezbûr imâm-ı sâni-i sultâni fazîletlü Abdullah Efendi'nin talebelerinden olup necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere inâyet buyrulan teşrîflerden evvelki olmak üzere bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İnayetullah bin Ali el-Kadî ebûhu Boli'den.

Mevlânâ es-Seyyîd Mehmed bin es-Seyyîd Abdülkerim el-Kadî ebûhu el-İstanbulî.

Mevlânâ es-Seyyîd Mustafa bin Ömer el-müfti Ebûhu Kıbrıs'dan.

Mevlânâ eş-şeyh Mehmed bin Hasan el-Müderris ebûhu Yenişehir'den.

Mezbûrlar refikimiz sa'âdetlü fazîletlü, es-Seyyîd Mehmed Zeynelabidin Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olup bin yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-evvelisinde kadem nihâde-i gehvâre-i vücûd olan şehzâde civân baht sa'âdetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere ihsân buyrulan dört adet teşrîfdan tertîb-i mezkûr üzere bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Mehmed bin Halil el-Kadî ebûhu el-Amasî.

Mezbûr hâlâ re'isü'l-müneccimîn fazîletlü Mustafa Zeki Efendi'nin talebesinden olup necâbetlü Sultan Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere ihsân buyrulan bir adet teşrîfdan bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

[10a]

Mevlânâ Mehmed Said bin Mustafa el-İstanbulî.

Mevlânâ Mehmed ibn-i el-Hâcc Osman Uşak'dan.

Mevlânâ Ömer bin Salih el-Kırımî.

Mevlâna es-Seyyîd Mehmed Salih ibn-i es-Seyyîd Mehmed el-Kadî ebûhu Kal'acık'dan.

Mevlânâ Ahmed bin Mehmed Radovişte'den.

Mevlânâ Mustafa bin Hasan Köbrî'den.

Mevlânâ Süleyman bin Mehmed el-İstanbulî.

Mevlânâ es-Seyyîd İbrahim bin es-Seyyîd Ali Larenden'den.

Mezbûrlar erbâb-ı haysiyetden ve ashâb-ı istihkâkdan olmalarıyla bâ-işâret-i hazreti Şeyhü'l-islâm sellemehü's-selâm müstakilen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin Mehmed Edirne'den.

Mevlânâ Abbas bin Süleyman Aydonat'dan.

Mevlânâ Mahmud bin Mehmed el-Kadî ebûhu el-Üsküdârî.

Mevlâ Mu'attal Mu'attal.

Mezbûrlar hâlâ sadâret-i Rumili pâyesiyle Re'isü'l-etibbâ olan sa'âdetlü fazîletlü Ömer Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmlarından olup bin yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-evvelisinde zîb âver-i mehd vücûd olan sa'âdetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere inâyet buyrulan dört adet teşrîfdan tertîb-i mezkûr üzere bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

*Mevlânâ Emin Mehmed bin İbrahim el-İstanbulî.
Mevlânâ Salih bin Mustafa el-İstanbulî.
Mevlâ Mu'attal Mu'attal.
Mevlâ Mu'attal Mu'attal.*

Mezbûrlar hâlâ Nakîbü'l-esrâf olan sa'âdetlü fazîletlü es-Seyyîd Mehmed Zeynel Abidin Efendi hazretlerinin talebe-i kirâmılarından olub bin yüz otuz beş senesi Cemâziye'l-evvel isinde kadem nihâde gehvâre vücûd olan meymenelû Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere ihsân buyrılan dört adet teşrîfden bâ-işâret-i aliyye tertîb-i mezkûr üzre mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ es-Seyyîd Mehmed ibn-i es-Seyyîd İsa el-Berzencî.

Mezbûr erbâb-ı haysiyetden olmağla bâ-işâret-i aliyye müstakilen mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ İbrahim bin Hüseyin el-İstanbulî.

Mezbûr mûsile-i Süleymaniye itibârıyla Üsküdar'da Mihrimâh Sultân Müderrisi olan Ahmed Efendi'nin medrese-i mezbûrede muîdi iken merkûm Ahmed Efendi fevt olub edâ-i hıdmet iâde eylediğın arz etmekle bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

[9b]

Mevlânâ Ali bin İbrahim Kaysari'den.

Mezbûr imâm-ı sâni-i Sultânî fazîletlü Abdullah Efendi'nin talebesinden olub necâbetlü Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından kendülere inâyet buyrılan iki adet teşrîfin ikincisi olmak üzre bâ-işâret-i aliyye mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mevlânâ Seyyîd Ahmed ibn-i Seyyîd Halil el-Müderriş ebûhu Yenişehir'den.

Mezbûr inâyetlü âtîfetlü Şeyhülislâm sellemehü's-selâm hazretlerinin talebelerinden olmağla meymenelû şehzâde cennet mekân Sultân Numan hazretlerinin velâdet-i hümâyûnları teşrîfâtından bâ-işâret-i aliyye on dokuzuncu olmak üzre mülâzemeteye kabul buyrulmuşdur.

Mühür: Hasbîyallâhü Velîyyü't-tevfîk.

Sonuç

Özetle mülâzemet, Osmanlı ilmiye teşkilatının bürokratik unsurlarından biridir ve ilmiye mesleğine başlangıç açısından kayda değer bir rol üstlenmektedir. Osmanlı Devleti'nde bir kişi ilmiye teşkilatında görev almak istediğinde önce Hâşiye-i tecrid adındaki yirmili medreselerde öğrenim görmeye başlar, sırasıyla Otuzlu, Kırklı medreseleri tamamladıktan sonra Sahn veya Süleymaniye medreselerinden birine dahil olurdu. Meslekte var olmak isteyen kişi, söz konusu medreselerden birini tamamlar, Rumeli kazaskeri'nin kayda geçtiği rûznâmçe adlı deftere adını

yazdırır, kadı ve müderris olmak için sıraya girerdi. Bu sebepten dolayı mülâzemet, bir Osmanlı talebesinin ilmiye teşkilatında yer alması açısından en temel süreci işaret etmektedir.

Rumeli kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin kayda geçtiği mülâzemet rûznâmçesi de bu tür defterlerden biridir. Kevakizâde, Osmanlı döneminin önemli ulema alilerinden birine mensuptur. Yüksek öğrenimini babası Şeyh Mehmed Efendi'den alan Kevakibizâde, mülâzemetini de babasının Halep'e kadı olarak atanması soncunda elde etmiştir. Kevakibizâde, on iki yıllık mülâzemetinin ardından kariyerine "Hariç" derecesindeki Hasan Paşa medresesinde müderris olarak başlamış ve Rumeli kazaskeri olana değin birçok müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. Kadılık görevlerinden sonra ilmiye teşkilatının en üst makamlarından biri olan Anadolu kazaskerliğine, sonrasında da bir üst derece yüksek makam olan Rumeli kazaskerliğine yükselmiştir. Ancak Kevakibizâde Rumeli kazaskerliğinden sonraki aşama olan şeyhülislamlığa erişememiş Rumeli Kazaskeri olduğu zamanlarda H. 1139 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.

Kevakibizâde, bu on beş aylık Rumeli kazaskerliği görevi sırasında medreseden yeni mezun olmuş gerek müderris gerek kadı olarak başlamak suretiyle kariyer basamaklarını birer birer çıkma hayali kuran yeni mülâzımların kaydını tutmuştur. Bahis konusu olan rûznâmçede toplamda yüz yirmi altı talebenin kaydı bulunmaktadır. Sosyal taban açısından değerlendirildiğinde talebelerin elli yedisi gerek ulemâ gerek toplum içerisinde saygıya mahzar olan ailelerden iken, altmış dokuzu ise halk tabanına mensup ailelerden ileri gelmektedir. Söz konusu bu rakamlar ilmiye mesleğine giriş açısından değerlendirildiğinde ilmiye teşkilatı ve mülâzemet sistemi özelinde içe kapalı bir yapının oluşmaya ve bir tekelleşmenin yer etmeye başladığı konusunda bir kanaate varılabilir.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Vesikaları

BOA, A. DVNSMHH. 115/1168-1169-1170.

BOA, AE.SAMD.III 127/12471

Meşihat Arşivi, Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, 256/79, 260/83

B. Kaynak Eserler

Nev'i-zâde Atâî, (2017). *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî tekmilati'ş Şakâ'ik*. C. I, Suat Donuk (Haz.), Editör: Derya Örs, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Raşid Mehmed Efendi & Çelebizâde İsmail Asım Efendi. (2013). *Târîh-i Râşid ve Zeyli I-II-III*, Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır, Ahmet Zeki İzgöer (Haz.), İstanbul: Klasik Yayınları.

Şeyhî Mehmed Efendi. (2018). *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*. C. IV, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 93.

C. Araştırma Eserleri

(2017). *Osmanlı Yer Adları*. Tahir Sezen (Haz.), Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları. No: 26.

AFYONCU, E. "Rûznâmçe". *TDVİA*, C. 35, 2008, s. 276-278.

AKBAYAR, N. (2001). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

ALAN, E. & Atçıl, A., (2018). *Erken Dönem Osmanlı İlmiye Teşkilatı Kaynakları XVI. Yüzyılda Ulema Defterleri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

ALAN, E., (2017). "Yeni Bir Belgeye Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mülâzemet Sistemi". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XLIX, 89-124.

- ASLAN A. (2015). *18. Yüzyıl İlim Hayatından bir Kesit: Sıdki Mustafa Efendi'nin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ATÇIL, A. (2019). *Erken Modern Osmanlı İmparatorluğunda Âlimler ve Sultanlar*. G. Kami (Çev), İstanbul: Klasik Yayınları.
- BALTACI, C. (2005). *XV-XVI. Yüzyılda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: C. I, İFAV yayınları.
- BALTACI, C. (1979). "Kazasker Ruznâmçeleri'nin Tarihi ve Kültürel Ehemmiyeti". *İslâm Medeniyeti Mecmuası*. IV(1), s. 55-100.
- BEYAZIT, B. (2020). *Kadıasker Mülâzım Rûznâmçelerinden Bostanzâde Mehmed Efendi Defteri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BEYAZIT, Y. (2020). "Esaretten Mülazemete Üsküplü Alaeddin". *İmparatorluğun Öteki Yüzleri*. Fırat Yaşa (Der.), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- BEYAZIT, Y., (2009). "Osmanlı İlmiye Bürokrasisinde Şeyhülislamlığın Değişen Rolü ve Mülâzemet Sistemi (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)". *Belleten*, LXXIII(267), s. 424-441.
- BEYAZIT, Y., (2013). "Kazasker Ruznâmçelerinde Tipoloji ve Yeterlik". Ü. Tekin (Ed.), *Prof. Dr. Özer Ergenç'e Armağan*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- BEYAZIT, Y., (2014). *Osmanlı İlmiye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- CENGİZ, C. (2019). *XVII. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı İlmiye Kanunnameleri ve Mülâzemet Sistemi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- DEMİREL, T. (2019). *XVIII. Yüzyıl Başlarında İlmiye Düzenlemeleri ve Mülâzemet Sistemi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- DEMİREL, T. (2021). "18. Yüzyılın İlk Çeyreğine Ait Mülâzemet Rûznâmçe Kayıtlarına Göre Osmanlı İlmiye Mesleğine Dâhil Olan Mülâzımların Sosyal Tabanı". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, s. 107-131.
- DEMİREL, T., Savaş, S. (2024). "Rumeli Kazaskeri Sahhaf Şeyhzâde Es-Seyyid Mehmed Efendi'nin Kazaskerliği ve Mülâzemet Sistemindeki Değişimlerin Ruznâmçelerine Etkisi". *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 21, s. 88-114.
- DEVELİOĞLU, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- ERÜNSAL, İ. (2014). "Kazasker Runamçeleri ve Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde Bulunan Bazı Rûznâmçeler". *Osmanlı Kültür Tarihi'nin Bilinmeyenleri*. İstanbul: Timaş Yayınları, s. 401-447.
- EYSEN, E. (2009). *Osmanlı İlmiyeTeşkilatında Mülâzemet Sistemi (18. Yüzyıl Örneği)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- İPŞİRLİ, M. (1983). "Osmanlı Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları". *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, İÜEF Basımevi, s. 221-231.
- İPŞİRLİ, M. (2021). *Osmanlı İlmiyesi*. İstanbul: Kronik yayınları.
- İPŞİRLİ, M., (1988). Osmanlı İlmiye Mesleği Hakkında Gözlemler (XVI. XVII. Asırlar). *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, VII-VIII, s. 273-285.
- İPŞİRLİ, M., (2001). "Mülâzemet". *TDVİA*, C. 31, s. 537-539.
- KIRMACI, Y. (2020). *Şeyhülislam Feyzullah Efendi ve Mülâzemet Sistemi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

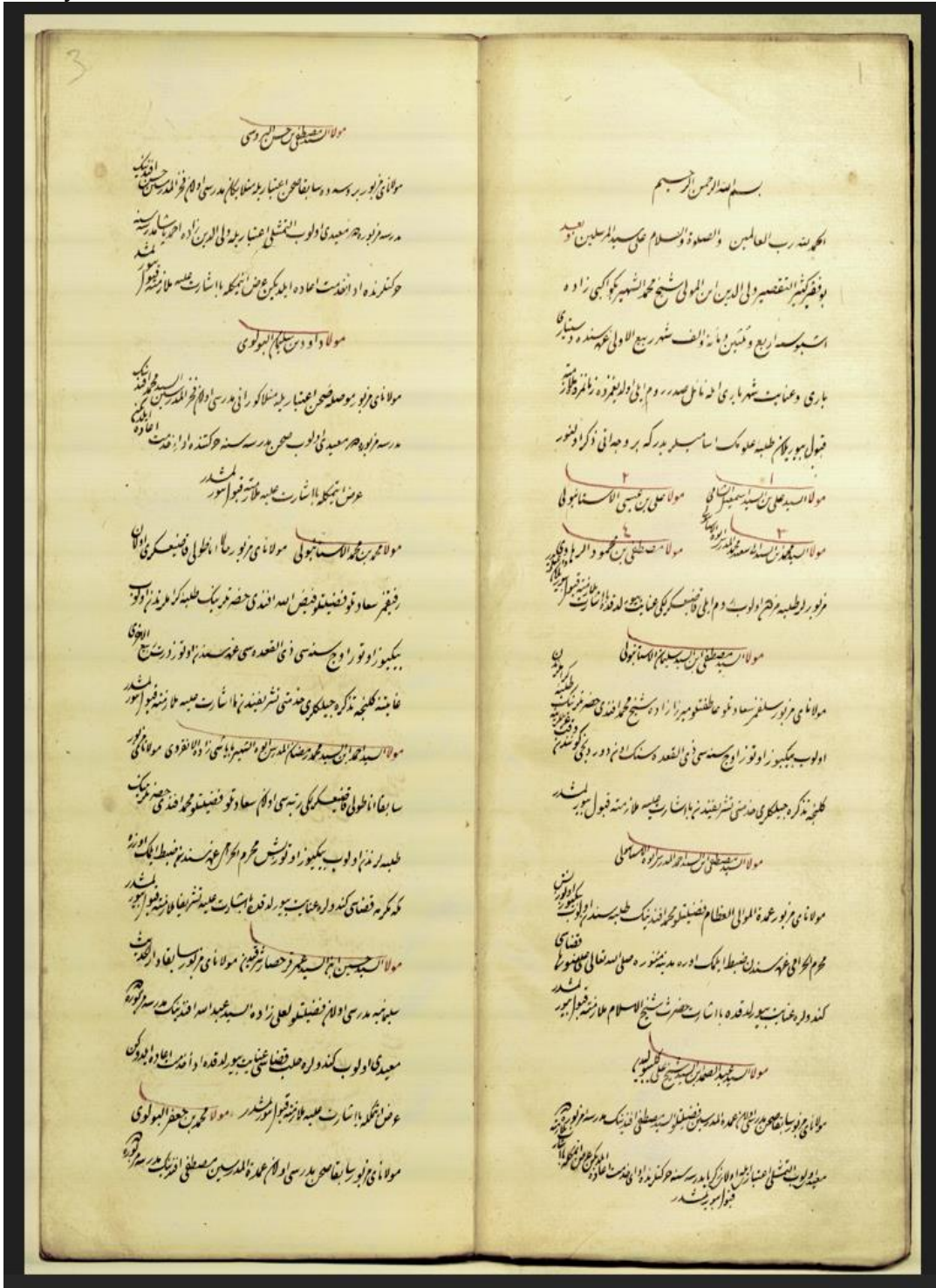
- MATSUO, Y. (2001). "The Mülâzemet System: Education and Recruitment of Ottoman Ulemâ in the 16th and 17th Centuries". *Workshop Reproduction of Islamic Knowledge in the Ottoman Empire: Continuity in the Islamic and Ottoman Traditions*, www. ioc.u-tokyo.ac.jp/~5jimu/reports/011027-j.html.
- MATSUO, Y. (1996). "The Mülâzemet System in the İlmiye Organization in the Ottoman Empire (1520-1620) According to Candidate Registers". *Japan Association for Midle East Studies*. No: 11, s. 39-69.
- ÖZBEK, Z. A. (2006). *1-2 Nolu Mülâzemet Defteri (Tahsil ve Değerlendirme)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- PARLATIR, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- UNAN, F. (1997). "Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine". *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 8, s. 365-391.
- UZUNÇARŞILI, İ. H., (2014). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YETİM, H. (2009). *1217-1224 Tarihli Mülâzemet Defterleri ve Mülâzemet Sistemi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

EKLER

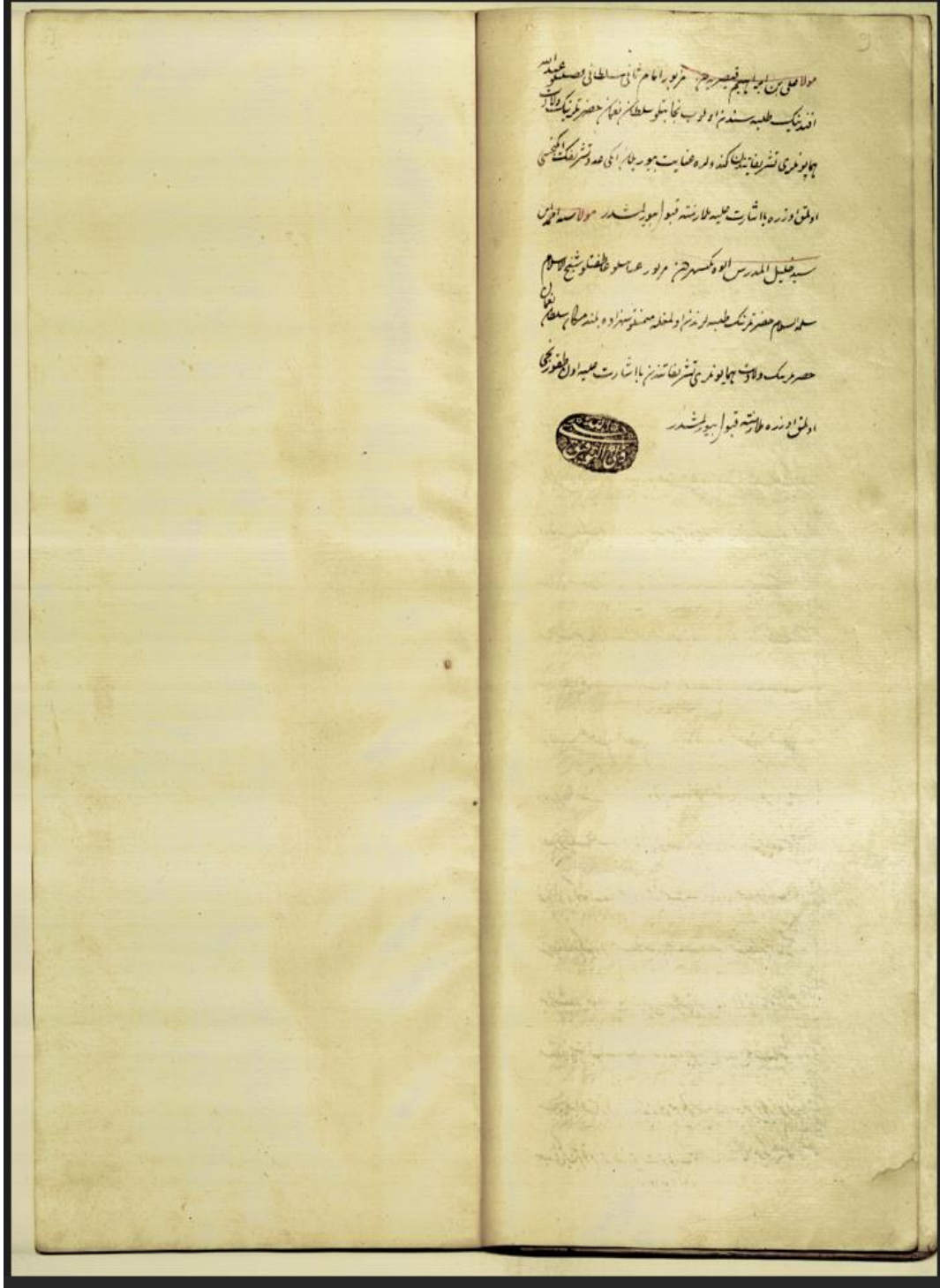
Ek-1: Rumeli Kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin mülâzemet Rûznâmçesi Defterinin kapağı. IST_MFT_MSH_DFT01_00260_0001_0000_K

Ek-2: Rumeli Kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin mülâzemet Rûznâmçesindeki mülâzım kayıtlarına dair bir örnek. IST_MFT_MSH_DFT01_00260_0001_0003.

Ek-3: Rumeli Kazaskeri Kevakibizâde Veliyüddin Efendi'nin defterdeki son mülâzım kaydının ve mührünün olduğu kısım. IST_MFT_MSH_DFT01_00260_0001_0011.

EXTENDED ABSTRACT

Mülâzemet is one of the bureaucratic structures of the Ottoman ilmiyye institution and holds a significant role in gaining entry into the ilmiyye profession. In the Ottoman Empire, an individual wishing to serve in the ilmiyye institution would begin their education in the “twenties” madrasas studying Hâşiye-i Tecrid. After completing the “thirties” and “forties” madrasas, they would proceed to either the Sahn or Süleymaniye madrasas. Upon graduating from one of these institutions, the student would have their name recorded in a ledger called rûznâmçe, maintained by the Rumeli kazasker and would join the queue to become a judge or professor. For this reason, mülâzemet marks a fundamental process for an Ottoman student aspiring to join the ilmiyye institution. The mülâzemet rûznâmçe of Rumeli kazasker Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, which is the subject of this study, is one such ledger. Kevakibizâde compiled this rûznâmçe during his fifteen-month tenure as the Rumeli kazasker.

Mülâzemet was not only significant for students awaiting appointments but also held importance for the ulema serving in the Ottoman ilmiyye institution. The number of assistants an alim could appoint, alongside their salary, determined their status within the ilmiyye hierarchy. Alims occupying the highest ranks of the ilmiyye had the privilege of appointing the most mülâzıms, granting them considerable influence within the institution.

The introduction of the study discusses the etymology of the term mülâzemet, its meanings within the Ottoman context, and the steps an Ottoman student had to follow to become a mülâzım. This is followed by a literature review, analyzing previous studies on the mülâzemet system and emphasizing the need for further research, despite the existing body of work on the subject.

The section on the life and scholarly career of Rumeli Kazasker Kevakibizâde Veliyüddin Efendi reveals his origins from a prominent ulema family. The study traces his journey from student life to his appointment as Rumeli kazasker. Kevakibizâde began his education under his father at the Süleymaniye madrasa, completed his studies, and entered the mülâzemet process to be appointed as a judge or professor. After a twelve-year mülâzemet period, he began his career as a professor in Hasan Paşa Madrasa, at the Hariç level. He held various teaching and judicial positions until becoming Rumeli kazasker. However, Kevakibizâde could not achieve the position of Shaykh al-Islam, which followed the role of Rumeli kazasker. He passed away in 1139 AH during his tenure as Rumeli kazasker.

The section introducing Kevakibizâde’s mülâzemet rûznâmçe notes that the ledger was compiled during his fifteen-month tenure as Rumeli kazasker. It records his appointment to the position on the first day of Rabi’ al-Awwal in 1134 AH and the entry of four students into the profession as a result of this appointment. The ledger consists of one cover, twenty-six folios, and fifty-two pages, with thirty-two blank pages. It was determined that the ledger contains the mülâzemet records of 126 students, each entering the ilmiyye profession through assigned positions.

Finally, to contribute to studies on the mülâzemet system, Kevakibizâde Veliyüddin Efendi’s mülâzemet rûznâmçe has been transcribed into the modern alphabet, completing this research.

The aim of this study is to introduce Rumeli kazasker Kevakibizâde Veliyüddin Efendi, a member of a significant ulema family within the Ottoman ilmiyye institution, to provide an

overview of his life and scholarly career from his student years to his tenure as Rumeli kazasker, and to transcribe the mülazemet rûznâmçe he recorded during his Rumeli kazasker years into the modern alphabet, thereby contributing to studies on the mülazemet system.